

Történetpolitikai tanulmányok.

Ily címen jelent meg a Napkelet Könyvtárában Szekfű Gyula néhány kisebb tanulmánya. Lőztük több olyan, mely olvasóink előtt a Napkeletből már ismeretes. Szekfű Gyula, ki a történettudomány részletkutatásaiban elsőrendű szakember, éppoly kiváló a történeti fejlődés nagy összefüggéseinek vizsgálatában. Szakképzettsége azonban nem kínai fal neki, nem az elzárkózás bagolyvára, hanem kilátótorony, hová maga szívesen felsegít mindenkit, aki multban és jelenben világosan szeret és akar tájékozódni.

Felsegít nyugodt határozottságban s következetes gondolatmenetben haladó előadásával, mely a magyar történeti stíl legkiválóbb mestereinek tanulmányozására vall, s mely a szakszerű tárgyilagosság modorát rugalmasan élénkíti szív és lélek benső részvételének változatos, olykor átmelegedő, máskor hűvösebb, s ha kell, metsző iróniába is átvillanó színeivel. Nemcsak történettudós, hanem történetíró. Kezdetől fogva észrevehettük művein az írói hivatás jeleit, majd egyre világosabban e hivatás öntudatra ébredését, ami őt — elég ritka eset — nem az írásban való dözsölésre, hanem műveltsége folytonos mélyítésére és gazdagítására ösztönözte. Szaktudományban s egyetemes műveltségben a legjobban felszerelve, minden tehetségét a magyarság nagy történelmi kérdései vizsgálatának szenteli.

Igazi történeti érzék sohasem lehet független az egykorú élet nagy problémái iránti érdeklődéstől. Aki a jelenben nem élt benne egész érdeklődésével, annak a mult is csak múmia marad. A nagy történetírók egyúttal legtudatosabb átélői a maguk korának; Szekfű Gyula, mikor „történetpolitikai” tanulmányokban szól a szélesebb közönséghez, történetírói nagy magyar hagyományokkal is újra felveszi a kapcsolatot.

A történetíró politikai éleklődése azonban nem jelent gyakorlati

részvételt a napi politikában, sőt inkább megóvja őt attól, hogy leereszkedjék a „politikai porondra”, megtartja őt a mult vizsgálata számára, s mikor jogos érdeklődését a ma iránt kielégíti, egyúttal a reális élet s a józan ítélkezés iskolájába járója. A történetpolitikai tanulmány, mint kis könyve bevezető cikkelyében Szekfű Gyula meghatározza, korántsem „politikai, vagy csupasz újságciikk, hanem egy-egy aktuális probléma történeti összefüggéseinek felfedezése, a jelen helyzetére alkalmazott történetkutatás”.

Vajjon nem kell-e kapva kapnia minden komoly embernek oly tanulmányokon, melyek a ma problémáinak — a faji, a nemzeti lét aktuális kérdéseinek — „történeti összefüggéseit” világítják meg számunkra? Olvasóink nagy részének keze közt van már Szekfű füzete; bizonyára okultak belőle. De nem tűnt-e fel nekik, nem kiált-e fülükbe az a csaknem zavartalan némaság, melylyel a különben olyannyira szemfüles pesti sajtó e tanulmányok megjelenése után a jobb tüleről a bal fölére fordult, s mind a két szemét hirtelen behúnyta? S nem kérdezték-e maguktól, mi lehet az oka e fölényes hallgatásnak? Az idézett meghatározásban benne van az első felelet: nem *újságciikk, hanem történetkutatás!* Sajnos, újságainknak a máról csak „újságciikk” kell, csak pártszempontú politizálás, amely nemhogy a történetírói higgadszt, de még csak a személyi elfogulatlanság babérait sem igen áhitozik. E politikai tülekedésben szokatlan jelenségként hat a „történetpolitika” szenvedélytelen, nem pártoskodó, minket nem cirógató, ellenfeleinket nem rugdaló, tudományosan nyugodt és jómodorú megjelenése. Ez nem csupasz politika, ebben történet is van: ugyan mi hasznát vehetné ennek a csak „politizáló” zsrnalizmus?

De van ez idilli csöndnek egy másik oka is. Van u. i. Szekfű Gyulának egy rossz tulajdonsága, amelyet

Széchenyi István alapos tanulmányozása csak fokozott benne: erős valóság-érzéke, ábrándoktól, illúzióktól mentes kritikai pillantása. A gyakorlati politika, sajnos, többnyire csak pártpolitika; a pártpolitika pedig, sajnos, többnyire csak jelszó-politika. Egyik hurrogja, a másik lehurrogja a jelszót. A jelszók pedig tudvalegőleg irtóznak a „történeti összefüggések”-től, mert azok áramhálózatába bekapcsolva, leolvad róluk a színes szép zománc. Oly jelszók alatt, melyekből korszakos izgalmak táplálkoznak, mindig van ugyan valami lényeges. De a hivatkozott között hány van olyan, aki ne fájlalna a színes buroknak, az önámító kedves illúzióknak a szétfolyását, s aki — mint illenek — megköszönne a történetpolitikuskat a mag, a komoly érték, a nem egyszer valódi kincs kihámozását? Viszont a másik párt örömmel látja a művelet kezdetét: azt hiszi, a maga emberét üdvözölheti az illúzió-ozlatóban; de mielőtt felfogja, hogy ott a szeretet operált s a híg illúziók alatt kése szilárd anyagba ütkezőtt, csalódottan somfordál félre. Mert neki kedvesebb az éretlen, a magát ámító, a szenvedélyében elvakult, naiv ellenfél, mint a történeti kritikának látszatra kevesebb, értékere azonban csak valódival beérő tudatossága. Innen, kivált ezen az oldalon, az újságíró tollak tettettet közönye.

Itt van például a fajkérdés, melyről a fűzetben két tanulmány is szól. Olvasóink jól ismerik Szeffő szép fejtegetéseit e kérdésről s tudják, hogy ő fajbiológusokkal és fajpolitikussal ellentétben, mily példás tény-magyarázatokkal mutatja ki az európai népek mai homogén faj-néküliségét, mellyel szemben a zsidóság az egyetlen faji individuum, de az sem eredeti természetudományi értelemben többé, hanem újabb történeti képződményként. A természetudományi „faj”-fogalmat ő tisztelettel félreterzi (oly gondolatmenet alapján, melytől „módszert” tanulhatna a fajbiológia is), s helyére állítja a történeti realitást, a „népfajt”. Történeti térre téve át a vizsgáldást, pozitív adatokra támaszkodhat, melyekkel fajbiológusok és politikusok nem szoktak törődni. Empez szerint kezdetben volt a faj, s minden keveredés ellenére máig megőrizte tisztaságát. Szeffő ellen-

ben megállapítja, hogy a faji kép a történet folyamán hovatovább elmosódik, s állandóan folyamatosan van egy új, történeti fajkép kiképződése. A régi magyar faj nincs többé; a mai magyarság fajilag atomizált, meghatározhatatlan egyéniség. Egyénisége nem véreben, hanem multjában, történeti egész örökségében van meghatározva.

Fájhat valakinek, másnak meg jól eshet ezeket hallania. De a jószándékú politikus számára komoly tanulások származnak ez eredményből, mikre részben maga a tanulmány is rávezet.

Ha a faj változó valami, akkor nemcsak iontani, hanem javítani is lehet rajta. Javítsuk! Szorítsuk vissza közös gyarlóságainkat, de „ami nemes és tiszta örökségünk, ahhoz annál inkább ragaszkodjunk és idegenért, legyen az még oly csábító, fel ne áldozzuk”. Történeti egyéniségünknek igenis tegyük tudatossá: ily értelemben legyen „faji” öntudatunk, önismeretünk, nem azért, hogy gyűlöljük az idegent, hanem hogy szeretni tudjuk a magyart, azért mert magyar, mert osztályosa a mi történeti közösségünknek.

Ha a faji keveredés változathat történeti egyéniségünkön, akkor ne bízzuk azt egészen a véletlenre. Ha az igazi asszimilációhoz több nemzedékre van szükség, akkor névváltoztatásban, nyelvünk elsajátításában ne lássunk rögtöni eredményt. Ha idegen közösségben gyökerező egyetlen ember nem illeszkedhet be a történetadta népfaji egységbe, akkor az ilyen ember nem rendelkezhetik az egész történeti közösség nevében. „Olyan esetekben, midőn generációk keveredése nélkül, elégtelenül asszimilált tömegek veszik át egy-egy embercsoport vezetését, ott joggal beszélünk idegen uralomról, s ennek hatásaként esetleg a történeti összetétel megváltozásáról.”

Íme a tanulságok egész raja jobb-felé is, balfelé is.

Napi jelszótól így jutunk itt el nagy történeti realitáshoz, erkölcsi értékű fogalomhoz és eszményhez. Történetpolitika szükségkép ezen az úton jár, hisz épp a nagy perspektíva a történeti benne. Legfeljebb gondolatmenete vált irányt s nagy absztrakciókon, elméleken, történeti fogalom-szemlén kezdve egyszerre csak legégetőbb napi feladatok elé állít, illetőleg oly történeti gondol-

kodásra szerel fel bennünket, mely megdöbbenve veszi észre az oszlop hiányát, vagy kohadtságát oly helyen, ahol a magyarság politikai épülete a legszilárdabb teherbírást követelné meg. Az „Állam- és nemzetfenntartás“ c. remek és tanulságoktól szinte zsúfolt tanulmány riaszt meg ily vigasztalan képpel, melyben a magyar középosztály az az említett, omladozó oszlop. Anyagi helyzete folytán ma már nem ő az államfenntartó, s ugyanazon ok miatt képtelen nemzetfenntartó hivatása teljesítésére is, mikor még nincs más kéz, mely ő tőle ezt a feladatot megbízhatóan átvehetné. Vele együtt pusztul a nemzeti kultúra; munkái a társadalom támogatása nélkül, nélkülözések között szegénységük által kulturális elszigeteltségre kárhóztatva vergődnek. Ellenben virul mellette egy másik kultúra, melynek a magyarságban nincs gyökere, melyet a liberalizmus összeomlása sem tudott magával rántani, s mely bankoktól és kereskedelmi vállalatoktól támogatva a „liberális-budapesti egyeduradalom“ tökéletes megvalósítását célozza. „Ez az út az, melyen jártok és ennek az itnak végében elfogtok bukni, ha még idejekorán meg nem fordultok.“

Az említett „liberális-budapesti kultúra“ életképessége csupán anyagi forrásaiban rejlik. Sem neki, sem pedig — ezt mutatja ki „A liberális pártalakulás társadalmi alapjai“ c. tanulmány — az egész liberális ideológiának a társadalomban többé gyökere nincs. Sem nálunk, sem Európában nincsenek többé liberális elveket valló egész társadalmi osztályok, csak egyes liberálisok, és elméleti idealisták. Ahol liberális párttöredék van, az a keresztény és szocialista gondolat között táncolva legfeljebb taktikai sikerekre számíthat. Marxista pártok fel-felöltik a liberális köpenyegyet, szabad fejlődést, szabad versenyt, jogrendet követelnek, de csak azért, hogy a rájuk kedvezőtlené vált küzelemben egy kis lélegzetvételhez jussanak, míg majd vörös valóságukban elnyomva pártokat és osztályokat, az egyeduralmat átvehetik. A liberalizmus kiengedte kezéből az ipari munkásság vezetését, vallásellenes ideológiájával és kapitalisztikus kizsákmányoló rendszerével a földműves tömegeket idegenítette el. Ezekről nem várhatni a liberális elvek kép-

viseletét. Liberálisnak vallják magukat alkalmilag némely elnyomottak, „de ha önző hátsó gondolatok, elnyomó aspirációk nélkül akarnak szabadulni, ... nincs szükségük liberális programokra, mert ami ezekben igazán emberi és hatékony tartalmú, az mind megtalálható egy sokkal régebbi és tekintélyesebb programmban, ott, ahol a felebaráti szeretet tanát élveztedek óta hirdetik“.

Nem szólvá itt a kis kötet három utolsó darabjáról („Petőfi-centenárium“ — „Andrássy“ — „Bismarek tegnap és ma“), melyek a történeti megvilágításon kívül az egyénítő jellemzésben is kiváló, művészi mintázások, annak konstatálásával akarjuk végezni, hogy (mint közlésünk-ből is kiérezhető) Szeffűnek, a történetpolitikusnak is van politikai — nem ugyan pártállása, de igenis eszménye. Ő, legnagyobb perspektívára tágítva, két korszakot lát a magyar történetben: a középkori rendi korszakot, mely 48-ig, sőt valójában 67-ig tart, s a modern alkotmányost, azaz liberális-demokratát, mely napjaink forradalmaiban pusztult el. Egyik újabb munkájában „hanyatló“ korszaknak bélyegezte ez utóbbit. Nyilvánvaló, hogy a nemzeti egyéniség és a keresztény erkölcsiség szempontjából ítélte hanyatlónak, s mindkét tekintetben a liberalizmust, annak „laissez-faire“ kényelmét, szabad verseny-tanát tette felelőssé. Az ő politikai eszménye tehát bizonyos tekintetben visszaté- rés ahhoz a ponthoz, melytől kezdve a liberális áramlat új mederbe terelte a keresztény rendi Magyarország történetét. Azon a ponton pedig — senki sem mutatta ezt meg oly határozottan, mint ő — Széchenyi István áll. E nagy név bizonyára a legszentebbek egyike, mely szerzőnk számára eszmeként világol. p. cs.

Szép Zsuzska. Kodolányi János regénye. Kodolányi „regénye“ nem igazi regény, csak novella, egyrétű, egy irányban haladó, epizódalan mesével Baranya megye délnyugati részének, az Ormányságnak egy falujában játszik a történet, melynek hőse Szép Zsuzska, Rossz nőszemély, de mivel kuruzsló és féligmeddig boszorkány hírében áll, nagy a tekintélye, aztán földje is van, meg háza. Lőrincz János volt az első szeretője, de a szomszéd Mária elhajlí-